

hold Norge rent

FRIVILLIG OPPRYDDING AV MARINT AVFALL

Rapport fra Samarbeidsarenaen for aktører som arbeider mot marin forurensning

---

Ansvarlig utgiver: Hold Norge Rent

Utgitt: Oslo, desember 2019

Redaktør: Lise Keilty Gulbransen

Tekst: Joachim Engelstad og Ingrid Zimmermann

Foto: Joachim Engelstad

Layout: Ingvild Wollstad

Adresse: Nedre Vollgate 9, 0158 Oslo

Telefon: 40 00 14 38

E-post: post@holdnorgeent.no

Nettside: holdnorgeent.no

Styreleder: Asgeir Knudsen

Daglig leder: Lise Keilty Gulbransen

Hold Norge Rent er en ideell forening som arbeider mot forsøpling. Foreningen skal både forebygge forsøpling og bidra til opprydding av forsøpling.

Hold Norge Rent inviterer aktører fra offentlig, privat og frivillig sektor til å bidra til en felles dugnad mot forsøpling gjennom samarbeid og medlemskap.

Se holdnorgeent.no for mer informasjon

**MILJØ-
DIREKTORATET**

Innhold

SAMs bakgrunn og formål.....	4
SAMs historie.....	4
Innledning.....	6
1. Status for opprydding.....	8
2. Ryddemetoder.....	9
3. Folkeforskning.....	13
4. Verktøy.....	14
5. Bunnrydding/undervannsrydding.....	15
6. Rydding i innlandet.....	16
7. Avfallshåndtering og transport.....	17
8. Sikkerhet.....	17
9. Refusjonsordningen.....	18
10. Finansieringsordninger.....	18
11. Kunnskap.....	19
12. Veien videre.....	19

SAMs bakgrunn og formål

Samarbeidsarenaen for aktører som arbeider mot marin forsøpling (SAM) ble etablert i 2016 og skal være en arena for offentlige, private og frivillige aktører som arbeider mot marin forsøpling eller bidrar til arbeidet mot marin forsøpling både nasjonalt og internasjonalt.

I 2012 inviterte Oslofjordens Friluftsråd og Hold Norge Rent (HNR) til et dialogmøte for å diskutere arbeidet rundt marin forsøpling i Norge. Bakgrunnen for dette initiativet var behovet for dialog og for mer samarbeid mellom aktørene som arbeidet med marin forsøpling. Møtet var vellykket, og deltakerne var enige om behovet for å fortsette dialogen.

I 2015 mottok HNR tilskudd fra Miljødirektoratet til etableringen av en samarbeidsarena for aktører som arbeider mot marin forsøpling. Formålet var å skape en arena for koordinering og samarbeid mellom aktørene, å unngå overlappende aktiviteter og dobbeltarbeid og å bidra til kompetansebygging, nettverksbygging, idéutvikling og effektiv ressursutnyttelse.

I dag er SAM en godt etablert arena for dialog, koordinering og samarbeid mellom norske aktører som arbeider mot marin forsøpling. Her møtes forvaltningen, næringslivet, gründere, forskere, konsulenter, avfallsbransjen, miljøbevegelsen, friluftslivet, frivilligheten m.fl. til faglige samtaler og debatter, inspi-

rasjon og sosialt samvær så vel som for å legge grunnlaget for bedre koordinering og mer samarbeid på tvers av sektorene og mellom aktørene.

Hold Norge Rent inviterer til to SAM-samlinger i året, hver vår og høst. Informasjonsutveksling, kunnskapsoppdatering, kompetanseoverføring og ideutveksling står i fokus, og målet er å bidra til en optimal utvikling av innsatsen og arbeidet på feltet.

SAMs historie

Hold Norge Rent har arrangert åtte SAM-samlinger, og her følger en kort oppsummering av disse samlingene.

2016 - de to første samlingene

I 2016 ble det avholdt en SAM-samling i Oslo i forbindelse med Hold Norge Rent-konferansen og en samling i Arendal i forbindelse med Arendalsuka 2016.

SAM-samlingen i Oslo

Målet for samlingen i Oslo var å kartlegge behovet og definere form og innhold for SAM som arena. Det ble derfor arrangert flere plenumsdiskusjoner med tema omkring status for marin forsøpling i Norge, prioritering av tiltak og verktøy og frivillighetens rolle. HNR ønsket også å belyse næringslivets rolle og inviterte næringsaktører som Stormberg, Infinitum og Grønt Punkt til å diskutere utfordringer og løsninger. Hovedkonklusjonen fra denne samlingen var at deltakerne ønsket en arena

for informasjonsutveksling, dialog, kunnskapsheving, nettverksbygging og samarbeid.

SAM-samling i Arendal

Under Arendalsuka samarbeidet HNR med GRID Arendal om en todelt SAM-samling. Første del av samlingen fokuserte på internasjonale spørsmål. Andre del fokuserte på tiltak mot marin forsøpling og satte forsøpling langs vassdrag og innsjøer på dagsordenen for første gang.

Digitale arenaer

I 2016 etablerte HNR også en egen landingsside for SAM og en gruppe på Facebook. Landingssiden er en portal for aktuell informasjon og innspill fra aktørene i SAM-nettverket. Facebook-gruppen skal være en arena for dialog og debatt. Gruppen har 1089 medlemmer.

2017 - hva er status i SAM-miljøet?

I 2017 arrangerte HNR årets første SAM-samling i Stavanger i forbindelse med HNR-konferansen. Årets andre SAM-samling ble avholdt på Norsk Maritimt Museum i august i tilknytning til Passion for Ocean-festivalen i Oslo.

Dette året fikk SAM-samlingene et litt annet preg. HNR fikk signaler om at SAM-deltakerne i større grad ønsket å få oppdateringer på hverandres arbeid. Programmet for samlingene fikk derfor et større innslag av presentasjoner fra ulike aktører i SAM-miljøet etterfulgt av en kort workshop. På workshopene fikk deltakerne mulighet til å diskutere utfordringer og muligheter seg imellom, samt å bli bedre kjent.

Lærdom og innspill fra 2017 var blant annet at et flertall av deltakerne ønsker at SAM arrangeres i tilknytning til HNR-konferansen. HNR konkluderte også med at workshopen/diskusjonene på slutten av samlingene bør deles inn i grupper og vies godt med tid.

2018 - samlingene begynner å ta form

I 2018 var HNR-konferansen tilbake i Oslo, og årets første SAM-samling ble arrangert i tilknytning til konferansen på Voksenåsen kultur- og konferansehotell. Årets høstsamling ble også arrangert i Oslo.

I 2018 satte HNR økt samarbeid, nye tiltak, ny forskning og politisk utvikling på feltet i fokus. Ved å gi plass til flere og kortere presentasjoner, fikk flere aktører mulighet til å presentere sine prosjekter, og vi ble kjent med flere initiativ og tiltak.

HNR innførte også konseptet "HNR-giftekniv" i 2018. Erfaringer og tilbakemeldinger fortalt oss at SAM-deltakerne har et sterkt behov for å snakke med hverandre. HNR-administrasjonen satt derfor sammen grupper med deltakere som kunne ha nytte av å bli bedre kjent med hverandre.

Høstsamlingen satte blant annet fokus på småsøppel som snus og sigarettneiper, og dette resulterte i mye engasjement rundt denne tematikken og flere samarbeid og konkrete tiltak kom på plass i etterkant av samlingen.

Lærdommen fra SAM-samlingene i 2018 er at deltakerne ønsker mer tid til samtaler seg imellom, og større deler av samlingene må settes av til gruppediskusjoner.

2019 - rekorddeltakelse

I 2019 fant vårsamlingen sted i Bergen i tilknytning til HNR-konferansen, og samlingen ble i sin helhet viet til opprydding som tema. Samlingen ble delt i to. Del én satte fokus på frivillig opprydding og del to satte fokus på profesjonell opprydding. Under del en orienterte aktører som Bergen og Omland Friluftsråd, Kystlotteriet/Naturvernforbundet og Norges Dykkeforbund om arbeidet med frivillig opprydding. Vi fikk også høre hvordan

Naturvernforbundet i Lillehammer jobber med opprydding i innlandet.

Under del to satte Senter for oljevern og marint miljø (SOMM) fokus på utfordringene knyttet til begrepet profesjonell opprydding. Vi fikk også høre hvordan SALT, Lofoten avfallsselskap (LAS) og Skjærgårdstjenesten arbeider med profesjonell opprydding, og Norsk Ornitologisk Forening snakket om hvorfor rydding i hekkeområdene krever profesjonell rydding.

I tillegg fikk deltakerne innsikt i Ocean Conservancys mangeårige arbeid med frivillig opprydding internasjonalt.

Høsten 2019 var SAM igjen samlet i Oslo samme helg som Passion for Ocean-festivalen, og fokus var blant annet på presentasjon av prototypen for den nye ryddeportalen og en workshop om plast som materiale.

Begge samlingene i 2019 hadde rekordmange deltakere, og vi tar dette som et signal på at SAM-samlingene har funnet en form og et innhold som oppleves som verdifullt og givende for miljøet.

2020 - neste samling

Erfaringene og tilbakemeldingene fra tidligere år tas med i kommende SAM-samlinger, og våren 2020 arrangeres samlingen igjen i forbindelse med HNR-konferansen som finner sted i Oslo og Bærum dette året.

Innledning

Hold Norge Rent har til sammen arrangert åtte SAM-samlinger fra oppstarten våren 2016 og frem til høsten 2019.

Samlingene har gjennomgått flere endringer i organisering, oppbygging og innhold, men hovedmålet har hele tiden vært at samlingene skal være en arena for og med deltakerne, der deltakerne selv setter dagsorden, presenterer sitt arbeid, får innsikt i andres arbeid og kan komme i dialog med hverandre.

Målet har vært å sette fokus på aktuelle og engasjerende saker og problemstillinger. Samlingene har adressert et variert utvalg av temaer, og mot slutten av 2018 ble det tydelig at det var behov for å sette et særlig fokus på opprydding. Vårsamlingen i 2019 ble derfor i sin helhet viet til opprydding.

Denne rapporten tar utgangspunkt i sakene og problemstillingene som ble presentert og diskutert under vårsamlingen i 2019 og suppleres med HNRs egne erfaringer og vurderinger. Rapporten oppsummerer status for det frivillige oppryddingsarbeidet i Norge per dags dato og vurderer behov, utfordringer og muligheter med hensyn til veien videre.

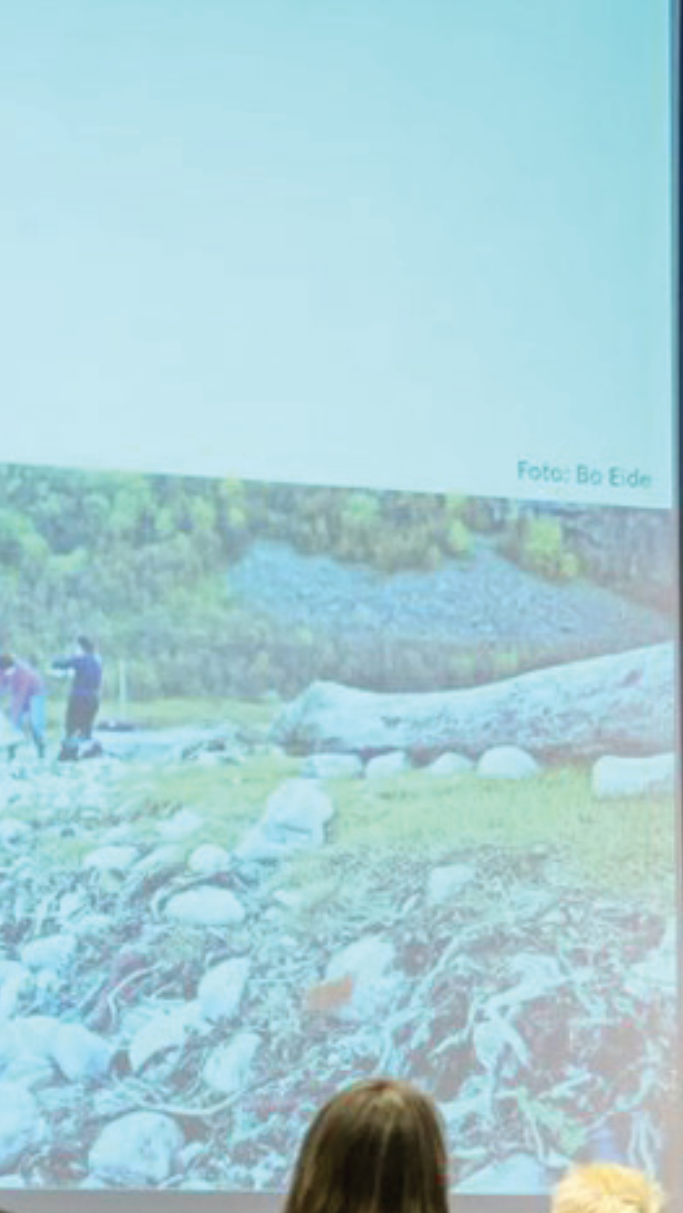

Foto: Bo Eide

1. Status for opprydding

Dugnadsbasert opprydding av forsøpling har en lang historie i Norge i regi av aktører som Norges Vel, Skjærgårdstjenesten, Oslofjordens Friluftsråd og Rusken, så vel som i regi av privatpersoner, frivillige lag og foreninger m.fl. over hele landet.

Organisert nasjonal dugnadsinnsats for å rydde strender ble for første gang gjennomført i 2011 da Hold Norge Rent tok initiativet til den aller første nasjonale Strandryddedagen. Ca. 2 000 frivillige deltok, og disse samlet inn 19 tonn marint avfall ifølge tall meldt inn av de som deltok.

Frivillig opprydding bidrar til å fjerne søppel fra norsk natur, er holdningsskapende og danner grunnlaget for innsamling av data gjennom folkeforskning. Sistnevnte har vært avgjørende for arbeidet mot marin forsøpling i Norge.

Siden lanseringen i 2011 har engasjementet vokst fra år til år, og i takt med dette har antall ryddeaksjoner og antall tonn innsamlet søppel også økt.

Antallet deltakere vokste kraftig i 2017 med nærmere 49 000 frivillige ryddere registrert i Ryddeportalen, og i 2018 gjorde antall deltakere et kjempehopp til nesten 143 000 frivillige ryddere. Økningen i 2017 skyldes økt fokus på marin forsøpling som miljøproblem både i media og blant folk flest i kjølvannet av hvalen som strandet på Sotra. Hoppet i 2018 kan i stor grad forklares med NRKs storsatsing på plast dette året, og dette kan ikke regnes som et normalår.

Per 31. desember 2018 hadde frivillige ryddere gjennomført nærmere 12 000 ryddeaksjoner og samlet inn over 5 000 tonn marint avfall ifølge tall fra Ryddeportalen.

Veksten i antall frivillige ryddere og mengden innsamlet marint avfall hadde ikke vært mulig uten økonomisk støtte, og innføringen av tilskuddsordningen for tiltak mot marin forsøpling har også hatt en avgjørende betydning for utviklingen.

I dag har Hold Norge Rent fire nasjonale kampanjer:

- Før fuglene kommer (etablert i 2015¹)
- Strandryddedagen/Strandryddeuka (etablert i 2011)
- Hold høsten ren (etablert i 2016)
- Adopter en strand (etablert i 2017)

I tillegg arrangerer Naturvernforbundet den nasjonale kampanjen Kystlotteriet, og LOOP oppfordrer til daglig rydding gjennom lavterskelkampanjen #5forhvalen. For øvrig tilrettelegger en rekke lokale, regionale og nasjonale profesjonelle, semi-profesjonelle og frivillige aktører for opprydding eller rydder året rundt. Friluftsrådene og avfallsbransjen, så vel som Skjærgårdstjenesten, spiller en sentral rolle i dette arbeidet, men også andre aktører som oppdrettsnæringen og Levende hav står for vesentlige bidrag.

Samtidig med den eksplosive veksten i antall aktører, antall tiltak og antall frivillige har det også oppstått et stort behov for koordinering. Dette gjelder særlig lokalt og regionalt, men det gjelder også nasjonalt.

Frivilligheten har organisert seg for å sikre bedre koordinering, mer effektiv rydding og optimal ressursutnyttelse, og et nettverk av aktører er i ferd med å vokse frem². Samtidig har myndighetene gitt fylkesmennene og Senter for oljevern og marint miljø et særlig ansvar for koordinering henholdsvis på fylkesnivå og på nasjonalt nivå.

Hold Norge Rents oppgave i denne sammenhengen er først og fremst å mobilisere til opprydding, legge til rette for frivilligheten og samle inn data gjennom folkeforskning, og vi samarbeider med aktører over hele landet for å sikre en best mulig ivaretagelse av disse oppgavene.

---

1. Før fuglene kommer ble etablert av Marinreparatørene i 2015 og videreført av Hold Norge Rent sammen med Statens naturoppsyn, Norsk Ornitologisk Foreningen og Oslofjordens Friluftsråd i 2016.

2. Nettverket er ikke formalisert, men inkluderer blant annet Oslofjordens Friluftsråd, Våre Strender, Jæren Friluftsråd, Ryfylke Friluftsråd, Strandryddeaksjon Haugalandet, Bergen og Omland Friluftsråd, Nettverk marin forsøpling Sunnmøre, Hold Midt-Norge Rent, Ren Kyst og Hold Innlandet Rent.

2. Ryddemetoder

I denne rapporten ser vi nærmere på både frivillig og profesjonell opprydding. I dag eksisterer det ingen offisiell standard eller et regelverk som definerer grenseoppgangen mellom frivillig og profesjonell opprydding. Definisjonen og grenseoppgangen er i stor grad overlatt til aktørene som engasjerer seg i opprydding av marint avfall.

I påvente av et mer formalisert skille, har deltakerne på SAM-samlingene diskutert hvilke kriterier som bør brukes for å definere frivillig og profesjonell opprydding, og vi satte et særskilt fokus på dette under SAM-samlingen våren 2019. Vi stilte deltakerne følgende spørsmål:

- Hvor skal skillet mellom frivillig og profesjonell rydding gå?

I tilknytning til ryddemetoder og opprydding stilte vi også følgende spørsmål:

- Hvorfor skal vi profesjonalisere opprydding av eierløst avfall?
- Hva er styrkene/mulighetene og svakhetene/utfordringene til frivillig opprydding?
- Hvordan fungerer fylkesmannens rolle i tilknytning til frivillig opprydding?

I denne rapporten ser vi først på profesjonell opprydding. I kapitlet om profesjonell opprydding oppsummeres innspillene som omhandler definisjon av profesjonell opprydding, og vi ser nærmere på hvilke aktører som i dag defineres som profesjonelle ryddere eller som rydder på et profesjonelt nivå.

I kapitlet om frivillig opprydding evalueres dette som metodikk, og vi legger frem en sammenfatning av hva deltakerne mener er styrkene og svakhetene til frivillig opprydding. Vi diskuterer også kort kommunens og fylkesmannens rolle i tilknytning frivillig opprydding.

2.1 Profesjonell opprydding

Norges kystlinje strekker seg mer enn 100 000 km og er verdens nest lengste kystlinje. Den er også veldig variert med hensyn til topografi, værforhold, havstrømmer, risiko m.m. Dette skaper utfordringer for oppryddingsarbeidet mange steder. Noen områder er for eksempel såpass utilgjengelige, avsidesliggende, værutsatte, sårbare eller farlige at disse ikke kan ryddes av frivillige. I slike tilfeller er det hensiktsmessig og nødvendig å profesjonalisere oppryddingsarbeidet.

Det er flere grunner til å profesjonalisere deler av oppryddingsarbeidet langs norskekysten og i innlandet. Oppryddingen blir mer effektiv, strukturert og målrettet, og arbeidet blir sikrere og tryggere gjennom strenge krav til HMS-rutiner og øvrige arbeidsbetingelser. Naturverdier kan også i større grad bli hensyntatt og ivaretatt gjennom profesjonell rydding. Rydding kan påføre naturen store skader, blant annet fordi mye av avfallet ligger begravd eller befinner seg i sårbare naturområder.

Det finnes i dag en rekke profesjonelle aktører som bidrar til arbeidet mot marin forsøpling. Myndighetene har etablert et samarbeidsforum for offentlige aktører som bidrar inn i oppryddingsarbeidet med midler, veiledning, koordinering, materiell, mannskap m.m. Statlig samarbeidsforum for opprydding av marin forsøpling består av Miljødirektoratet, Fiskeridirektoratet, Sjøfartsdirektoratet, Kystverket, Senter for oljevern og marint miljø, Fylkesmannen, Sysselmannen på Svalbard, Statens naturoppsyn, Oslofjordens Friluftsråd, Skjærgårdstjenesten og Forsvaret.

Fiskeridirektoratet og Skjærgårdstjenesten arbeider profesjonelt med opprydding og transport av marint avfall, men også en rekke friluftsråd og avfallsselskap bidrar på profesjonell basis inn i arbeidet med å rydde og transportere. I tillegg finnes det enkeltaktører langs kysten, som Mausund Feltstasjon og Levende hav, som helt eller delvis er semiprofesjonelle eller profesjonelle.

Det er behov for å definere skillet mellom frivillig og profesjonell opprydding.

Til tross for at frivillig opprydding som aktivitet har økt betraktelig i popularitet i løpet av de siste årene, foreligger det per i dag ingen offisiell definisjon, og det er ingen mekanismer eller regelverk på plass som avgrenser eller begrenser hvor eller når frivillige kan, bør eller ikke bør rydde.

2.2 Skille mellom frivillig og profesjonell rydding

I tillegg benyttes en rekke belønningsordninger overfor frivillige ryddere, og det er behov for å definere når belønning går over til å defineres som lønn.

I et forsøk på å definere et skille kom deltakerne på SAM-samlingen våren 2019 med følgende innspill:

- Profesjonell opprydding kan være lønnet arbeid, mens frivillig opprydding er ulønnet.
- Profesjonell opprydding er rydding som krever relevant kompetanse og ressurser (avansert verktøy, maskiner o.l.), mens frivillig opprydding er rydding som ikke stiller krav til kompetanse eller skreddersydde ressurser.
- Det kreves planlegging og kompetanse for å velge ut hvilke områder som egner seg for frivillige og hvilke som profesjonelle må rydde.
- Det bør opprettes et klassifiseringssystem for områder rammet av marin forsøpling på lik linje med eksisterende klassifisering av miljøtilstand og miljøgifter. Et slikt system kan være med å definere om opprydding må foretas av profesjonelle, frivillige eller en kombinasjon av disse. Relevante faktorer å vurdere her kan være topografisk risikovurdering (fjellskrenter, værutsatte øyer o.l.), forsøplingsgrad, type avfall (farlig, overdimensjonert) og hvor avfallet befinner seg (begravd, på havbunnen m.m.)
- Et tydelig skille er områder som er så lite attraktive eller usikre at frivillige ikke vil eller klarer å rydde der, og i slike tilfeller vil det være behov for at profesjonelle tar seg av oppryddingsarbeidet. Det samme gjelder steder med behov for maskinell opprydding.
- Et annet tydelig skille går når opprydding er en del av stillingsbeskrivelsen, ansettelsesforholdet eller oppdragsbeskrivelsen.

SAM-deltakerne stilte også spørsmål ved hvorfor det ikke eksisterer noen profesjonell plastvernberedskap på lik linje med oljevernberedskapen. Som innen oljevernberedskapen kan det bygges opp et nettverk av frivillige som kurses og kan defineres som semiprofesjonelle.

Tilbakemeldingene fra det aktive ryddemiljøet bør være med å danne grunnlaget for utviklingen av en offisiell definisjon for skillet mellom frivillig og profesjonell opprydding. Denne definisjonen bør videre danne grunnlaget for utviklingen av standarder, rammebetingelser og regelverk som regulerer frivillig og profesjonell opprydding i Norge. I tillegg må det utvikles en nasjonal strategi

rundt bruken av frivillige og profesjonelle aktører i det nasjonale oppryddingsarbeidet langs kysten, i innlandet og på havbunnen.

Videre må det defineres hvilke krav som må oppfylles for at en skal kunne arbeide med opprydding profesjonelt. Her kan det for eksempel innføres et obligatorisk kurs med fokus på sentrale spørsmål som ryddemetoder, sikkerhet, avfallshåndtering m.m. i forbindelse med ryddeaksjoner.

Det er avgjørende for dugnadsånden og det frivillige engasjementet at skillet mellom frivillig og profesjonell opprydding blir tydelig og likt over hele landet. De fleste frivillige bidrar vederlagsfritt, men enkelte steder i landet mottar frivillige betaling for å rydde, og andre steder er det mulig å tjene penger til lokale lag og foreninger. Her er det behov for en felles nasjonal standard som sikrer lik behandling over hele landet.

For øvrig er det behov for en kollektiv og omfattende forsikringsordning for alle som er involvert i organisert oppryddingsarbeid. En slik ordning må gjelde både frivillige, semiprofesjonelle og profesjonelle som deltar i ryddeaksjoner. En fremtidig nasjonal forsikringsordning kan for eksempel tilbys gjennom Hold Norge Rent basert på antall frivillige som registreres i Ryddeportalen. Forvaltningsløsningen som utarbeides i forbindelse med ny ryddeportal for frivillige, bør også legge til rette for, og tydelig vise hvor det er behov for profesjonell rydding, i tillegg til hvor de frivillige kan rydde. Dette er tatt med i utviklingsarbeidet.

2.3 Frivillig opprydding

Frivillig opprydding utgjør den største andelen av opprydding i Norge, og i 2018 var nesten 143 000 frivillige ute og ryddet ifølge tall fra Ryddeportalen³. Dette inkluderer også medlemmene til flere organisasjoner, hvis innsats er et uvurderlig bidrag inn i det nasjonale oppryddingsarbeidet.

Engasjementet har gradvis økt fra år til år siden starten i 2011, og i takt med økningen i antall frivillige har antall ryddeaksjoner og mengden innsamlet avfall også økt.

Antall frivillige økte kraftig både fra 2016 til 2017 og fra 2017 til 2018. Økningen i 2017 skyldes økt fokus og bevissthet i kjølvannet av hvalen som strandet på Sotra. Økning i 2018 skyldes NRKs store satsing på plast og vårt samarbeid med NRK for å mobilisere frivillige.

Frivillig opprydding har blitt en folkebevegelse som representerer en unik kraft for endring, men veksttaket fra 2016 til 2018 kan ikke fortsette, og 2018 kan ikke regnes som et normalår. Foreløpige tall for 2019 viser likevel at vi går mot en betydelig økning sammenliknet med 2017.

2.4 utfordringer

Samtidig er det ingen grunn til å tro at behovet for rydding vil avta på kort sikt, men utfordringene vi nå står overfor er mange:

- Antall aktive aktører både lokalt, regionalt og nasjonalt
- Antall aktører som har, eller har fått tildelt, en koordinerende rolle
- Mangel på oversikt og kompetanse for aktører som er nye i miljøet, og utfordringer med å fange opp og veilede disse?
- Manglende avgrensning av frivillig opprydding opp mot profesjonell rydding
- Manglende avklaring og nasjonal standard for bruken av betaling for frivillig opprydding
- Skillet mellom marin forsøpling og øvrig forsøpling
- Manglende fokus på HMS i prosjektene
- Behovet for forsikring må avklares
- Avgrensning av frivillig bunnrydding
- Mangelfull og varierende tilgang på transport og håndtering av innsamlet avfall
- Norge mangler dedikerte profesjonelle beredskaps- og ryddeaktører
- Frivillige skiller sjelden mellom eierløst avfall og avfall på avveie som kan ha en kjent eier
- Næringslivets engasjement går ofte på tvers av normer og rammeverk på feltet

Norge har behov for et system som skaper grunnlaget for kontinuerlig rydding i et smidig samarbeid mellom det offentlige og frivilligheten, men frivilligheten kan ikke styres som et verktøy for å løse et problem som er myndighetenes ansvar.

Det er viktig å ta vare på kraften som ligger i folkebevegelsen som frivillig opprydding representerer. Denne kraften danner grunnlaget både for bevisstgjøring og for systemendring, men frivilligheten må få leve sitt eget liv og blomstre uavhengig av myndighetenes krav og behov. Hvis frivillig opprydding ender opp som et verktøy eller redskap for myndighetenes mål, kan vi risikere å miste store deler av det frivillige engasjementet.

For å få mer innsikt i styrkene/mulighetene og svakhetene/utfordringene knyttet til frivillig opprydding gjennomførte HNR

gruppearbeid på SAM-samlingen. Deltakerne svarte på bredt spekter med spørsmål og hadde mange innspill. Her følger en sammenfatning av innspillene delt inn i tema.

Tema 1: Organisering og samarbeid mellom frivillige

Det er meget positivt at vi ser en økning i antall frivillige. Det skaper et stort engasjement som gir større oppmerksomhet rundt utfordringene knyttet til forsøpling. Men økningen i antall frivillige fører også til at vi får mange flere aktører, flere typer ryddere, stort spenn i engasjement og kompetanse og varierende motivasjon.

Dette skaper utfordringer når det kommer til organisering av ryddeaksjoner som resulterer i mange små aksjoner med frivillige som mangler erfaring og som etterspør veiledning. Her gjør de erfarne ryddemiljøene en kjempeinnsats gjennom veiledning og koordinering og ved å arrangere store ryddeaksjoner der flere frivillige kan delta og lære av hverandre. Det er delte meninger om store aksjoner er mer effektive enn små, men større og varige initiativ kan bygge opp kompetanse over tid og vil være med på å skape stabilitet for nye frivillige.

Et annet scenario som ble nevnt var at interessen for frivillig opprydding kan avta. Det er viktig å ta vare på de etablerte miljøene, og ikke minst ildsjelene, for å opprettholde engasjementet samtidig som det må jobbes med å finne nye måter å engasjere flere frivillige på.

Erfarne ryddemiljøer har en sentral rolle, men det er viktig at miljøene går sammen og samarbeider fremfor å konkurrere om de samme midlene og om rydding av de samme områdene. På den måten kan miljøene få gjennomslagskraft gjennom større og koordinerte prosjekter. Samarbeid mellom de frivillige er også med på å bygge relasjoner og kunnskapsdeling på tvers av mange ulike aktører.

Stadig flere aktører kommer på banen for å tilrettelegge, koordinere og organisere, samt til en viss grad også styre frivillige ryddere og frivillig strandrydding. Dette gjelder både lokalt, regionalt og nasjonalt. Et mangfold av aktører som kommuner, friluftsråd, avfallsselskap, fylker, fylkesmenn, nasjonale ledd i organisasjoner, HNR, SOMM m.fl. tar eller er i ferd med å ta ansvar for å koordinere og tilrettelegge. Alle har positive hensikter og ønsker å bidra til å gjøre ting enklere, mer effektivt m.m., men vi risikerer å kvele engasjementet og motivasjonen til frivilligheten i vår iver etter å få oversikt, rydde mest mulig effektivt, registrere aksjoner, melde inn funn m.m.

Mange frivillige har bedt om bedre tilrettelegging, en del har bedt om bedre organisering og en del ber om mer koordinering, men svært få ønsker å bli styrt. Dette er frivillighet, og vi har lykket fordi det er basert på engasjement og stor grad av egen motivasjon.

Belønning av frivillig innsats har etter hvert blitt en sentral problemstilling, og det er behov for å avklare grensene for belønning, samt etablere nasjonale retningslinjer. Skillet mellom lønnet og ulønnet arbeid må også avklares.

Tiltak for å imøtekomme frivillighetens behov:

- En ryddeportal som bedre oversikt og mer informasjon som er relevant for opprydding både for frivillige og andre som er involvert i opprydding.
- Utvikling av ny og bedre ryddeportal for bedre oversikt og informasjon relevant for opprydding både for frivillige og andre som er involvert i opprydding. HNR og SOMM samarbeider om å få på plass en ny og bedre ryddeportal både for frivillige og det offentlige. Se mer om Ryddeportalen lenger ned.
- Etablering av et nettverk av eksisterende aktører som kan være kontaktpunktet og tilrettelegger for frivilligheten fylkesvis eller regionsvis. Nettverket er ikke formalisert, og det dekker ikke hele landet, men det er ønskelig å bygge det ut til å dekke hele landet og være frivillighetens nærmeste hjelpere ved behov, samt en viktig del av innsatsen for å opprettholde engasjementet i hele landet.
- Etableringen av koordinerende samling for frivillig opprydding for å sikre at aktørene som tilrettelegger, koordinerer, organiserer og mobiliserer kjenner til hverandre, har dialog og samarbeider. Første samling ble gjennomført i februar 2019. Neste samling er under planlegging.
- Utvikling av kurstilbud til frivillige som ønsker mer kunnskap og kompetanse med fokus på sikkerhet. Hold Norge Rent planlegger å utvikle et kurs for frivillige ryddere. Kurset skal være tilrettelagt for bruk over av kvalifiserte aktører over hele landet.

Tema 2: Finansiering

Finansiering ble nevnt som en hovedutfordring av flere. Et flertall av SAM-deltakerne opplever dagens finansieringssystem for frivillig opprydding som uforutsigbart og krevende.

Det er vanskelig å planlegge bruken av ressurser og løpende kostnader da finanseringen enten kommer etter at ryddeåret er påbegynt eller utbetales som etterbetaling. Siden bevilgningene stort sett kun gis årlig, er finansiering også forbundet med stor usikkerhet fra år til år. Dette påvirker også effektiviteten.

Tilstrekkelig og forutsigbar finansiering er en nøkkelfaktor for å opprettholde et jevnt nivå på frivillig opprydding. Vi ønsket derfor også å få innspill og kommentarer fra SAM-deltakerne på Refusjonsordningen. Se kapittel 9 for innspillene omkring denne ordningen og kapittel 10 for informasjon om andre finansordninger knyttet til frivillig opprydding.

Tema 3: Kommunens⁴ og Fylkesmannens rolle

Fylkesmannen og kommunenes rolle og engasjement varierer fra kommune til kommune og fra fylkesmann til fylkesmann. Dette bygger på stor variasjon i engasjement og kompetanse i arbeidet mot marin forsøpling. Noen kommuner/fylkesmanns-embeter blir trukket frem som gode eksempler, mens andre er mer fraværende og delvis en kilde til frustrasjon. Flere SAM-deltakere understreker at det er vanskelig å vite hvem man skal henvende seg til.

Det er gledelig å se at stadig flere frivillige deltar, men utfordringen blir å opprettholde dette nivået over tid. Arrangerte ryddeaksjoner gjør det enklere for frivillige å delta og læringen av erfaringsutveksling kan gjøre aksjonene mer effektive, slik at man får mer innsamlet avfall per krone eller per timeverk. Det trenger ikke være noen motsetning mellom de folkelige initiativene og de aksjonene som er drevet av formelle organisasjoner. Kunsten er å finne balansen.

Men omfanget av forsøplingen, både her hjemme og globalt, tilsier at opprydding av eierløst avfall ikke er en jobb som kan hvile på frivillighetens skuldre alene. Det er nå behov for å avgrense samfunnets forventninger til de frivillige og samtidig plassere ansvaret for opprydding av eierløst avfall. Det er et spørsmål om organisering, men det er også et spørsmål om politisk prioritering.

---

4. De fleste av gruppene hadde få eller ingen innspill til Fylkesmannens rolle. Vi valgte derfor å slå sammen innspillene til Fylkesmannens rolle med innspillene til kommunens rolle.

3. Folkeforskning

En rekke aktører, som Lofoten Avfallsselskap (LAS) og Reno Vest, har samlet inn betydelige mengder data gjennom folkeforskning i løpet av de siste årene.

Hold Norge Rent har Norges største og eneste nasjonale samling med data om forsøpling. Disse dataene er samlet inn gjennom Ryddeportalen og publiseres i den årlige Strandrydde-rapporten.

Det er på bakgrunn av data fra Ryddeportalen og fra andre aktører som har levert kompatible statistikk, at Hold Norge Rent har identifisert mulige hovedkilder til forsøpling i Norge. Våre konklusjoner støttes blant annet av OSPAR-kartleggingene og referansestrandkartleggingene i det Nordiske strandryddedag-samarbeidet.

Folkeforskningen krever et stort datavolum, og vi er helt avhengig av at de frivillige registrerer sine aksjoner og funn i Ryddeportalen. Hold Norge Rent jobber kontinuerlig med å videreutvikle Ryddeportalen slik at det skal være lettere å registrere funn, men det er fortsatt mange svakheter i portalen, og vi ser derfor frem til lanseringen av en ny portal i 2020.

Et annet viktig element for å sikre god kvalitet på folkeforskningsdataen er standardisering. Jannicke Falk-Anderson fra SALT snakket på SAM-samlingen om viktigheten av å kunne sammenligne funn. Falk beskrev likheter og ulikheter ved datasettene til Hold Norge Rent, LAS og OSPAR-metoden. Falk

forklarer at datasettene har ulikt antall kategorier av funn, men understreker at dette er relativt små forskjeller. Dette gjør det derfor mulig å sammenligne statistikken.

Når Hold Norge Rent produserer statistikk til Strandrydde-rapport, har vi som mål å konvertere andre aktørers data til datasettet fra Ryddeportalen. Dette styrker statistikken. Konverteringen fungerer der forskjellene er relativt små, men mange av datasettene kan dessverre ikke tas i bruk da registreringsmodellene er for forskjellige. Dette er svært uheldig, da vi ønsker å ha størst mulig datavolum i det nasjonale statistikkgrunnlaget.

I tilfeller der det ikke blir registrert tall i Ryddeportalen kan det være en løsning å få plass en konverteringsløsning som gjør det mulig å konvertere tall fra eksterne aktører på et overordnet nivå.

Folkeforskningen gir tilgang til svært store mengder data og kan dermed gi aktørene og myndighetene oversikt over deler av forsøplingssituasjonen i Norge. Det er også et viktig virkemiddel i arbeidet med å legitimere bruken av ressurser på innsamling av eierløst avfall.

Det er likevel viktig å understreke at folkeforskningen er basert på de frivilliges innsats gjennom rydding og registrering. Det er derfor et viktig mål for Hold Norge Rent å legge til rette for alle frivillige som ønsker å registrere sine funn. Brukervennlighet og lavest mulig terskel for bruk er suksessfaktorer i denne sammenhengen.

4. Verktøy

Frivillige rydder både langs kysten, under vann og i innlandet langs vassdrag og innsjøer, og for å legge til rette for frivillig opprydding og imøtekomme frivillighetens behov, har flere aktører utviklet verktøy for frivilligheten som for eksempel Naturvernforbundets ryddeguide, Miljøagentenes ryddeveileder, Bergen og Omland Friluftsråds plastkart, Lofoten Avfallsselskaps ryddeprotokoll, Levende havs depot- og transporttjenester og Miljølære.

Hold Norge Rent har hatt et særlig fokus på utvikling av verktøy som bidrar til både mobilisering og tilrettelegge av frivillig opprydding. Disse inkluderer:

- Ryddeprotokoll
- Ryddeportalen
- Ryddepakker
- Ryddeveileder
- Sikkerhetsveileder
- Registrering av forsøplede områder
- Refusjonsordningen (utviklet av Avfall Norge i samarbeid med HNR m.fl.)
- Koordinerende samling (i samarbeid med Senter for oljevern og marint miljø)
- Nettverk av frivillige koordinører (under etablering)
- Kurs for frivillige (kommer)
- Adopter en strand

Ryddeportalen er det mest sentrale verktøyet. Portalen er et åpent nettbasert kartverktøy og en kommunikasjonsportal for alle som er involvert i arbeidet mot forsøpling i Norge. Verktøyet skal imøtekomme behovene til de frivillige, organisasjonene som driver med opprydding, kommunene og avfallsselskapene som tar imot avfallet, så vel som studenter, forskere, forvaltningen og media.

Hold Norge Rent har arbeidet fra år til år med å videreutvikle Ryddeportalen slik at det skal bli enklere for alle som ønsker å ta i bruk portalen. I forbindelse med utviklingen av en ny ryddeportal ønsket Hold Norge Rent å få innspill fra SAM-deltakerne. SAM-nettverket har lang erfaring med bruken av Ryddeportalen og har samlet sett et meget bredt erfaringsgrunnlag.

Det kom inn mange innspill i løpet av denne diskusjonen, og disse gjengis i Appendix 1. Deltakerne hadde særlig fokus på portalens svakheter, og disse knytter seg spesielt til registrering av funn som oppleves som krevende av mange, samt til avfallsselskapenes begrensede mulighet til å skreddersy sin kommunikasjon med de frivillige.

I 2018 ble det registrert over 5 000 aksjoner i Ryddeportalen. Selv om dette ikke kan regnes som et normalår, viser dette at stadig frivillige tar i bruk portalen, men vi ser stor forskjell på de som registrer kun aksjoner, noen funn og mer detaljerte funn.

Hold Norge Rent får mange tilbakemeldinger på at det er vanskelig å registrere funn. Dette knytter seg som oftest til detaljert registreringen av funn fordelt på kategoriene i protokollen. Dette oppleves ofte som krevende, spesielt for nye frivillige. Det er mange årsaker til dette:

- Antall funnkategorier
- Mange ukjente gjenstander eller gjenstander som er ugjenkjennelige
- Mangel på bilder av gjenstandene som skal registreres
- Mangel på enkel digital registrering
- Registrering er tidkrevende grunnet mengden avfall

Forenkling av registreringsprosessen for de frivillige er et viktig mål i arbeidet med en ny portal. Mulig tiltak for å gjøre funnregistrering enklere:

- App for funnregistrering
- Søkemotor i appen
- Enkel tilgang på bilder av alle funnkategorier
- Mulighet for å organisere gjenstandene alfabetisk og etter materialtype, i tillegg til etter kilde
- Fakta-/tekstbokser eller videoer med eksempler på hvordan funn registreres
- Billedgjenkjenningfunksjon

Ryddeportalen bør for øvrig ha en redigeringsfunksjon slik at de frivillige enkelt kan gå inn og endre opplysningene om aksjonene de registrerer. Flere aksjoner pågår over lengre tid, og frivillige ønsker å endre informasjonen underveis.

5. Bunnrydding / undervannsrydding

Ryddeaksjoner under vann og på havbunnen, såkalt bunnrydding, er et område innenfor oppryddingsarbeidet som har fått økt fokus de siste årene.

Helt opp mot 94 % av alt marint avfall havner til slutt på havbunnen⁵. Forsøplingen på havbunnen er resultatet av flere tiår med forsøpling, og oppgaven med å rydde havbunnen er krevende og forutsetter ofte spesialkompetanse og spesialutstyr. Ryddeaksjoner på havbunnen utføres ofte av frivillige dykkere, og kravene til sikkerhet må være strenge.

Dykker- og fridykkerklubber gjør hvert år en utrolig innsats med å hente opp avfall på bunnen langs norskekysten og i innlandet fra vassdrag og innsjøer gjennom organiserte undervannsaksjoner. Undervannsaksjonene er få sammenliknet med antall landbaserte ryddeaksjoner, men bunnrydding er svært effektivt. Antall kilo per frivillig er så mye som 56 kg i motsetning til gjennomsnittet på land som er 20 kg per frivillig⁶. Dette er ikke overraskende. Undervannsaksjonene er godt planlagt og ofte bemannet med meget erfarne eller profesjonelle dykkere. Andre årsaker til en høy andel kilo per frivillig:

- Dykkerne finner en høy andel av metall, glass og bildekk som har høy egenvekt og som er vanlig å finne på havbunnen
- Dykkeraksjonene er ofte konsentrert rundt områder med mye avfall på bunnen som havneområder

I 2018 deltok over 2 200 personer i nesten 70 dykkerklubber på ryddeaksjoner under vann. Disse ryddet 170 tonn søppel i tillegg til flere tusen spøkelsesteiner. Totalt hentet dykkerne opp 28 085 enheter⁷. Det har vært en økt aktivitet knyttet til opprydding under vann, og fremover blir det viktig å legge best mulig til rette for disse aksjonene både med hensyn til opplæring og sikkerhet. Her spiller blant annet Norges Dykkerforbund en meget sentral rolle.

Hold Norge Rent ønsker å sette fokus på kartlegging av forsøpling på havbunnen i tiden fremover. Her er det flere kunnskapshull og potensielt store mørketall, og et godt kunnskapsgrunnlag er helt fundamentalt med hensyn til iverksetting av kostnadseffektive og virkningsfulle tiltak.

---

5. Eunomia (2016). Plastics in the Marine Environment. URL: <https://bit.ly/2oh81H7>

6., 7. Strandrydderapporten 2018: <https://bit.ly/31U0Wdk>

6. Rydding i innlandet

Norge har også et stort forsøplingsproblem i innlandet, men kunnskapen om forsøpling i innlandet er svært mangelfull. Dette har blant annet sammenheng med at forsøplingssituasjonen i innlandet lenge har kommet i skyggen av arbeidet med marin forsøpling og frivillige har ikke ryddet i innlandet. Men store deler av avfallet som havner i havet kommer fra land, og land-basert forsøpling finner veien til havet via vassdrag og innsjøer. Forsøpling på land er dessuten et selvstendig miljøproblem blant annet for dyrelivet på land.

Et viktig mål for Hold Norge Rent er å bidra til en kontinuerlig og landsomfattende opprydding av forsøpling, og vi jobber blant annet med å øke oppmerksomheten rundt innlandsrydding gjennom kampanjen Hold høsten ren. Kampanjen Hold høsten ren ble opprettet dels for å fokusere mer på innlandsrydding, og dels som et viktig supplement til Strandyddeuka, der vi oppfordrer frivillige til å rydde om høsten.

Hold Norge Rent satte for første gang fokus på mobilisering til frivillig rydding langs vassdrag og innsjøer i 2016, og har satset videre på dette i 2017, 2018 og 2019. Målet er selvsagt å rydde forsøplingen før dette havner i havet, men vi har også hatt som mål å skaffe mer data om forsøplingen langs vassdrag og innsjøer. Videre har det vært viktig å få mer oppmerksomhet rundt forsøpling i innlandet som helhet.

Frivillig rydding i innlandet begrenser seg per i dag til opprydding langs vassdrag og innsjøer, men Hold Norge Rent ønsker en opphevelse av skillet mellom marin forsøpling og forsøpling som ikke befinner seg i nærheten av vann. Mange frivillige ønsker å rydde i parker, langs turstier, på rasteplasser m.m., men per i dag lar dette seg ikke gjøre grunnet regelverket rundt kostnadene knyttet til avfallshåndtering.

I 2018 så vi en sterk økning i antall aksjoner og antall frivillige som ryddet i innlandet. Det ble gjennomført hele 954 aksjoner med 36 000 frivillige, og økningen av størst i innlandsfylkene Oppland og Hedmark.

SAM-deltakerne drøftet følgende problemstilling: Hvordan kan vi øke det frivillige engasjementet i innlandet?

Her følger en oppsummering av svarene:

- Videreføre dugnadstradisjonen fra rydding langs kysten og arbeide systematisk for å øke engasjementet i innlandet

- Oppfordre til samarbeid med, og mellom grunneier, og kommune
- Ryddere i innlandet trenger et organ/en aktør å henvende seg til^B
- Stimulere til større eierskap i innlandet blant f.eks. snowboarderne, skiløperne, jegerne og bøndene, som kan ta eierskap på samme måte som surferne, dykkerne m.fl. langs kysten

Bruk av erfaringene fra strandrydding legges vekt på av SAM-deltakere. Det er ikke nødvendig å gjøre alt på nytt når mange av tiltakene vi har i dag også kan brukes til rydding i innlandet. Tiltakene kan tilpasses til forholdene i innlandet, og dette arbeidet er allerede i gang.

En forskjell fra rydding langs kysten er at grunneierne i innlandet oftere er private og har et mer aktivt forhold til områdene som skal ryddes. Flere av deltakerne vektla derfor viktigheten av et godt samarbeid med grunneier for å kunne arrangere ryddeaksjoner.

Langs kysten dekkes de fleste områdene av et friluftsråd med høy kompetanse og tilgang på ressurser, og mange friluftsråd har tatt en aktiv rolle i arbeidet mot marin forsøpling. SAM-deltakerne trakk frem behovet for liknende aktører i innlandet. Frivillige har ofte behov noen å henvende seg til, og selv om mange tar kontakt med Hold Norge Rent, er det ofte behov for lokalkunnskap o.l. som HNR ikke alltid har.

En del av deltakerne mente at det er nødvendig å få opp engasjementet rundt om i innlandet. Ved å forankre eierskap og skape engasjement, vil det både være mulig å forebygge forsøpling så vel som å få flere til å delta på opprydding.

Men den største utfordringen i innlandet er regelverket rundt frivillig rydding. Så lenge frivillige i innlandet kun kan rydde i nærheten av vann, vil engasjementet begrenses fordi dette oppleves som for komplisert å forholde seg til for frivilligheten.

Videre engasjement og fortsatt vekst i innlandsrydding er blant annet avhengig av at Refusjonsordningen for marint avfall utvides til også å omfatte eierløst avfall som ikke er ryddet opp i nærheten av vann. I dag dekker refusjonsordningen kun eierløst marint avfall. En utvidelse av Refusjonsordningen er også viktig i arbeidet med å legitimere de forsøplingsproblemene vi ser i innlandet. At frivillige i innlandet ikke får dekket de samme kostnadene ved sine aksjoner er med på dempe motivasjonen rundt innlandsrydding.

---

^B Hold innlandet rent er nå etablert i Oppland/Hedmark.

7. Avfallshåndtering og transport

Transport og håndtering av innsamlet eierløst avfall er en sentral del av oppryddingsarbeidet.

Frivillige ryddere møter et mangfold av ordninger og utfordringer knyttet til transport og håndtering av innsamlet avfall:

- Noen steder kan Skjærgårdstjenesten hente avfallet
- Noen steder hentes avfallet av renovasjonsbil på rute
- Noen steder organiserer friluftsrådet henting
- Noen steder har Levende hav koordinerte hentetjenester
- Noen steder settes det ut containere av kommunen, avfallsselskapet eller andre som Coop
- Noen steder må avfallet leveres på et mottak
- Noen steder bistår private avfallsselskap eller andre private aktører de frivillige med avfallet
- Noen steder er alt gratis
- Noen steder må frivillige betale for både transport og innlevering av avfallet

Videre frivillig engasjement og innsats på dagens nivå er nå avhengig av at transport og håndtering av innsamlet eierløst avfall løses i henhold til en nasjonal standard som garanterer vederlagsfrihet for frivilligheten.

8. Sikkerhet

Det er behov for å sette større fokus på sikkerhet i tilknytning til ryddeaksjoner både på land og under vann. Som nevnt over, er det blant annet områder som ikke bør ryddes av frivillige.

Ryddeaksjoner er en hyggelig og sosial aktivitet for både barn og voksne, men som de fleste andre aktiviteter er det visse sikkerhets- og forholdsregler som skal være på plass. For å sikre en trygg og god opplevelse har Hold Norge Rent utviklet en sikkerhetsveileder for frivillige som skal ut å rydde.

For å ivareta sikkerheten, er det viktig å ha et kontinuerlig fokus på sikkerhet, og det må stilles krav om dette til alle som mottar midler til opprydding. Videre er det ønskelig å utvikle et kurs for frivillige. Dette skal være et tilbud til lokale, regionale og nasjonale aktører som mobiliserer til, koordinerer og gjennomfører ryddeaksjoner i regi av eller med frivillige.

9. Refusjonsordningen

Hold Norge Rent administrerer Refusjonsordningen for håndtering av eierløst marint avfall på vegne av Miljødirektoratet. Ordningen dekker kun eierløst marint avfall som er samlet inn i tilknytning til frivillige ryddeaksjoner og der samtlige kriterier er oppfylt.

Refusjonsordningen dekker utgifter til transport og innlevering av eierløst marint avfall, samt transport av frivillige til og fra ryddeaksjoner. Ordningen skal sikre at aktører som bidrar til opprydding av marint avfall, ikke selv må dekke kostnadene til transport og innlevering av det innsamlede avfallet.

Ifølge brukerne er Refusjonsordningen en verdifull ordning som dekker de utgiftene som avfallsselskap og frivillige har under opprydding, men ordningen må anses å være en midlertidig løsning som på sikt må erstattes av en helhetlig nasjonal løsning.

SAM-deltakerne trekker frem følgende svakheter:

- Administrativt tidkrevende å søke om midler, ordningen må bli mer strømlinjeformet
- For mange ledd en må gjennom for å søke refusjon, samt legge inn registreringer og avfall produsert
- Prosessen er for byråkratisk og tungvint, og det er for mye styr med kvitteringer
- Her må Miljødirektoratet og Klima- og miljødepartementet inn for å sørge for at vi får en nasjonal strategi for hvordan dette skal koordineres og håndteres, og hvem som har ansvar for å gjøre det
- Det trengs et system som er likt for alle hva gjelder dokumentering og rapportering
- Det kan være vanskelig å kjenne hele kostnadsbildet og det kan dermed være vanskelig å budsjettere

- Avfallsselskapene må ha samme forutsigbarhet for å kunne ta imot avfallet, spesielt med hensyn til at frivillige ønsker en garanti for at avfallsselskapene kan ta imot avfallet
- Flere belager seg heller på direkte støtte fra Miljødirektoratet i stedet for refusjonsordningen
- Det bør utarbeides en ny renovasjonspunktstruktur for marint avfall

Økt forutsigbarhet i alle ledd vil bidra til å styrke det helhetlige nasjonale oppryddingsarbeidet. En brukervennlig, strømlinjeformet og effektiv ordning eller nasjonal løsning vil forenkle prosessen og øke sannsynligheten for at aktørene faktisk benytter seg av ordningen. På lik linje er økonomisk forutsigbarhet helt essensielt for å kunne få med seg så mange aktører og mobilisere så mange frivillige som mulig i dette viktige arbeidet.

Én utlysningsperiode og én utbetalingsdato i året kanskje ikke ideelt. En mer fleksibel refusjonsordning derimot, hvor utgifter kan refunderes kvartalsvis eller oftere, kan bidra til økt engasjement og gjennomføring.

Et annet alternativ er å ha en flytende/åpen ordning hvor en kan søke og få godkjent refusjon så snart arbeidet er gjennomført, med utbetaling på månedlig basis. Hold Norge Rent er veldig positive til at registrering av aksjon i Ryddeportalen er et kriterium for støtte gjennom Refusjonsordningen. Dette fører til at flere aktører bidrar med data inn i den nasjonale statistikken, hvilket er med på å legge kunnskapsgrunnlaget for det videre arbeidet mot marin forsøpling.

10. Finansieringsordninger

I tillegg til Miljødirektoratets tilskuddsordning for tiltak mot marin forsøpling og Handelens Miljøfond er det en rekke lokale, regionale og nasjonale støtteordninger, stiftelser og fond som bidrar til å finansiere aktiviteter, tiltak og prosjekter som har opprydding av marin forsøpling som hovedfokus. En rekke næringslivsaktører bidrar også med sponsorstøtte o.l.

Finansiering har vært avgjørende for å sikre, opprettholde og øke engasjementet. Uten økonomisk handlingsrom hadde ikke dagens aktivitetsnivå vært mulig. Dessuten har bredden i finansierings-

muligheter bidratt til en stor bredde i aktører, og dette er igjen svært viktig med hensyn til forankring og bevisstgjøring, samt med hensyn til geografisk utbredelse av frivillig opprydding.

Størrelsen på støtten og antall aktører har også skapt et stort behov for koordinering både lokalt, regionalt og nasjonalt. Videre skaper tilførselen av stadig nye aktører behov for et velfungerende støtteapparat som tilrettelegger for frivillig opprydding, gir opplæring og veiledning og sørger for løpende problemløsning.

11. Kunnskap

Frivillig opprydding har bidratt sterkt til å øke kunnskapsnivået om forsøpling i Norge, men det er fortsatt store kunnskaps-hull, og det er behov for mer profesjonell og systematisk kartlegging og overvåkning av forsøpling i Norge. Her følger noen generelle betraktninger om kunnskapsbehov sett fra Hold Norge Rents ståsted.

Norge har svært lite kunnskap om egen forsøplingssituasjon. Vi har ikke oversikt over omfanget eller tilsiget av forsøplingen verken til lands eller til vanns, men de frivillige har gitt oss verdi-full kunnskap om hva som ryddes, og dette har gjort det mulig å identifisere mulige kilder til forsøplingen både langs kysten vår og i innlandet. På bakgrunn av denne kunnskapen har myndig-hetene begynt arbeidet med å utarbeide og iverksette tiltak som vil forebygge forsøplingen i Norge.

Kunnskapen om hva som ryddes blir stadig bedre, og folke-forskningen er supplert med en rekke studier og forskning som gir nødvendig innsikt i avfallsets sammensetting og mulige kilder, men vi har fortsatt lite kunnskap om det totale omfanget av forsøplingen i Norge både i mengder og med hensyn til hvor avfallet befinner seg. Dette gjelder også under vann og i innlandet. For øvrig mangler vi også kunnskap om tilsiget.

På bakgrunn av folkeforskningen og frivillige rydderes egne observasjoner kan vi konstatere at det fortsatt er store mengder marin forsøpling langs kysten vår, samt at det kommer nytt avfall hele tiden. Vi kan også konstatere at forsøplingen under vann er svært omfattende, samt at vi også har et forsøplingsproblem i innlandet. Dette gjelder ikke bare langs vassdrag og innsjøer, men det gjelder også langs våre veier, på rasteplasser, langs turstier, i parker, i tettbebygde strøk og i våre byer.

12. Veien videre

På bakgrunn av innspillene fra deltakerne på SAM-samlingen er det gjort noen oppsummerende refleksjoner om veien videre.

Se Appendiks 1 for grunnlagsmaterialet.

Behov:

- Større grad av organisering og samarbeid mellom aktørene
- Fylkesmannens og kommunes rolle i ryddearbeidet må avklares og tydeliggjøres
- Innlandet trenger et koordinerende organ (NB! Dette er nå opprettet i form av Hold Innlandet Rent.)
- Refusjonsordningen må bli mindre krevende administrativt sett
- Avfallsselskapene må gjøres i stand til å garantere for innhenting og mottak av innsamlet eierløst avfall

Tiltak:

- Det må utvikles en nasjonal strategi som særlig avklarer forholdet mellom frivillige og profesjonelle aktører i det nasjonale oppryddingsarbeidet langs kysten, i innlandet og på havbunnen
- Det må komme på plass en kollektiv og omfattende forsikringsordning for alle som er involvert i organisert oppryddingsarbeid
- Refusjonsordningen må utvides til også omfatte innsamling av eierløst avfall fra innlandet
- Etablere et obligatorisk kurs hvor man blant annet lærer om forsøpling og sikkerhet i forbindelse med ryddeaksjoner
- Øke oppmerksomheten rundt undervannsakksjoner og støtte prosjekter som tar for seg kartlegging av avfall på havbunnen
- Sikre et godt samarbeid mellom grunneier og kommune

Appendiks 1:

Kommentarer og innspill fra SAM-deltakere

Frivillig opprydding

Hva er styrkene/mulighetene og svakhetene/utfordringene ved frivillig opprydding?

- Vi må engasjere nye frivillige samtidig som vi tar vare på ildsjelene
- Vi trenger et konkret skille mellom frivillig og profesjonell opprydding
- Det må opprettes en klar rollefordeling mellom alle aktørene i ryddemiljøet
- Mindre ryddemiljøer og nyere ryddeaktører må få nødvendig støtte og veiledning
- Det er behov for samarbeid på tvers av etablerte aktører for å unngå uheldig konkurranse om prosjektmidler
- Det er vanskelig å få til lik innsats over hele landet
- Det er en utfordring at noen kommer og rydder der det er planlagt en ryddeaksjon
- Ryddeaksjoner for dykkere må være organisert
- De frivillige er uunnværlige, men de frivillige alene er ikke nok
- Norge trenger en nasjonal strategi for hvor og hvordan vi skal rydde
- Det er viktig å gi tilskudd til rydding av utilgjengelige og mindre befolkede områder, ikke bare til rydding i sentrale og lett tilgjengelige områder
- Dagens finansieringsordninger er uforutsigbare fører blant annet til at deler av ryddesesongen blir borte i vente på tildelingen
- Protokollføring og dataplotting kan være krevende for de frivillige
- 12 på topp senker terskelen for å registrere
- Folkeforskningen har muliggjort kartlegging av hva som finnes på strendene

Hvordan fungerer Fylkesmannens rolle i tilknytting frivillig opprydding?

- Fylkesmannens oppgave i tilknytting marin forsøpling oppleves som utydelig og uavklart
- Fylkesmannen stiller for få krav til aktørene som mottar midler
- Fylkesmannens rolle og engasjement avhenger av hvilken person som har ansvaret
- Fylkesmannens rolle er svak grunnet fylkessammen-slåinger
- Fylkesmannen i Troms har i lang tid tatt en aktiv rolle
- Fylkesmannen i Telemark har vært mindre aktiv
- Fylkesmannen i Rogaland har hyret inn profesjonelle aktører til å rydde reservater
- Fylkesmannen i Hordaland har tatt en aktiv rolle selv og har en offisiell rolle som samordner
- Fylkesmannen i Hordaland er flinke til å lytte til aktørene og å være rådgivende
- Fylkesmannen i Trøndelag stiller for høye krav og vanskeliggjør rydding
- Fylkesmannen som koordinerende ledd i opprydding er et kjempebra førstesteg, men de har for lite kunnskap og trenger flere ansatte
- Kompetansen på opprydding ligger hos fylkeskommunene

Profesjonell opprydding

Deltakernes generelle betraktninger:

- Profesjonell opprydding er mer effektivt og tryggere
- HMS-krav og arbeidsbetingelser må følge norsk lov
- Frivillige ryddere gjør en meget god jobb, men det finnes mye avfall som må ryddes av profesjonelle aktører inn
- Maskinell/profesjonell opprydding kan være bra og er nødvendig mange steder
- Norge må få på plass profesjonelt plastvern i likhet med profesjonelt oljevern
- Det er behov for en nasjonal hoveddefinisjon, standard og regelverk som skiller mellom profesjonell og frivillig opprydding, og som man kan ta utgangspunkt i og lage rammebetingelser for
- Klassifiseringssystem for marin forsøpling, på lik linje med miljøgifter? Dette bør inkludere faregradsvurdering, forsøplingsvurdering og nyttevurdering
- Det er et opplæringsbehov knyttet til farlig avfall, nye regler for båttransport m.m. Opplæringstilbud og emner kan settes sammen i regi av folkehøgskoler og andre utdanningsinstitusjoner.
- Potensielt for tidlig å opprette profesjonelt mannskap. Dette kan fjerne engasjement, svekke personlig ansvar og ødelegge dugnadsånden. Profesjonelle kan brukes der de er, men vil ofte gi en dyrere rydding per kg søppel. Det er viktigere med en profesjonell administrering.
- Avtaler med frivillige, som innen oljevern, kan være et alternativ.
- Viktig å etablere en forsikringsordning for deltakere på ryddeaksjoner. Dette kan være en fellesordning f.eks. gjennom HNR
- Det behov for samarbeid mellom profesjonelle aktører som er gode på hvert sitt felt
- Profesjonell rydding er avhengig av styrket økonomi knyttet til innsamling og mottak av ryddet avfall
- Det kan være nyttig å strømlinje kommunikasjonen med NAV, Kriminalomsorg i frihet og andre som kan bidra med mannskap
- Norge trenger et godt nasjonalt system for å melde inn og samle inn sekkene med innsamlet avfall
- Vi må få til en god arbeidsdeling mellom aktørene på feltet
- Vi må oppsummere og evaluere hva vi har fått til med frivillig innsats og utfordringer knyttet til å komme videre i oppryddingsarbeidet

- Profesjonell rydding kan gi økt effekt ved å rydde mer, øke verdien av avfallet og redusere faren skader på miljøet når det ryddes

Skillet mellom frivillig og profesjonell opprydding

- Det er behov for nasjonale retningslinjer som definerer skillet mellom lønnet og ulønnet arbeid
- Kompetanse vs. manglende kompetanse
- Vanskelighetsgrad ved oppryddingsarbeidet, kan ligge til grunn for vurderingene
- Organisert opprydding versus frivillig opprydding kan bestemmes med hensyn til sikkerhetsvurdering og forsikring
- Et automatisk skille er områder som er så uattraktive eller usikre at frivillige ikke rydder der
- Det kreves planlegging for å velge ut hvilke områder som egner seg til frivillige og hvilke som krever profesjonelle.

Hvem skal bestemme hvor og når noen frivillige kan rydde og ikke kan rydde?

- Fylkesmannen kan få som rolle å definere hva som er en jobb for profesjonelle og hva som kan gjøres av frivillige
- Det offentlige må bestemme hva som er profesjonelt og hva som ikke er det
- Utvikle en nasjonal strategi når det gjelder bruk av frivillige kontra profesjonelle ryddere

Profesjonelle aktører

- Det finnes en rekke offentlige aktører som kan bidra mer i arbeidet mot marin forsøpling, jf. statlig samarbeidsforum for opprydding av marin forsøpling med blant annet Kystverket, Fiskeridirektoratet, SNO, Skjærgårdstjenesten og Kystvakten som har materiell og profesjonelt mannskap
- Forsvaret, Sivilforsvaret, Hjelpekorpsset og Folkehjelpen kan bidra og samtidig trene på organisering, å bevege seg i tøft terreng, sikkerhet m.m.
- Det er mange aktører som trenger penger og kan samle søppel mot betaling. Flere av disse eksisterer allerede.

Økonomi

- Forutsigbar økonomi er helt nødvendig for å kunne ansette og drifte både frivillig og profesjonell aktivitet og gjennomføre aksjoner
- Avfallsselskapene er ofte preget av lite forutsigbarhet når det kommer til økonomi, hvem som kan være med, logistikk og værforhold.
- Vi må få frem alle skjulte kostnader som for eksempel dyr transport

Rydding i innlandet

Hvordan kan vi øke det frivillige engasjementet i innlandet?

- Skillet mellom marint og landbasert herreløst avfall må oppheves
- Vi kan bruke erfaringene fra strandrydding til å mobilisere til rydding i innlandet
- Vi må videreføre dugnadstradisjonen og få den samme trenden som vi har rundt marin forsøpling til forsøpling fra innlandet
- Vi kan oppfordre til samarbeid mellom grunneier og kommune
- Vi trenger et samlende organ slik at man vet hvem man skal henvende seg til
- Vi trenger et eierskap til innlandet. Kan snowboarderne, skiløperne, jegerne m.fl. engasjeres på samme måte som surferne og dykkerne har gjort med havet?
- Vi må involvere de aktørene som er ansvarlige for produktene som havner på avveie som for eksempel bønder
- Vi trenger eksperter på naturen i innlandet
- Vi må samarbeide med bøndene, jegere og fiskere - de er viktige forbrukere i innlandet og har lokal kunnskap

Utfordringer/muligheter

- I Innlandet har søppelet blitt gravd ned og det er viktig at vi snakker med aktører som kan fortelle oss hvor vi skal rydde
- Det er en utfordring med villfyllinger, skrot og landbruksplast
- Hvor lett det er å organisere og tilrettelegge for ryddinger avhenge stort av lokasjon - i innlandet er det mer komplisert

Ryddeportalen

Her følger deltakernes kommentarer og innspill til dagens portal og knyttet til utviklingen av en ny portal.

Styrker

- Ryddeportalen er enkel å bruke
- Ryddeportalen gir oss muligheten til å registrere historisk data og tilbakedatere
- Dagens portal bør videreutvikles fremfor å lage en ny portal

Svakheter

- Kartet er ikke detaljert nok og fungerer ikke offline
- Det er ofte hull i registreringene
- Det er dessverre mange som ikke har kjennskap til portalen eller velger å ikke bruke den
- Det er vanskelig å gjøre grundig arbeid, krevende å registrere og telle alt i etterkant og flere aktører bruker lang tid på etterregistrering
- Portalen skal dekke veldig mange behov hvilket ofte er en utfordring
- Risiko for dobbeltregistrering når ryddere og avfallsselskap registrerer hver for seg
- Hverdagsrydding fanges ikke godt nok opp i portalen
- Å opprette en ny ryddeaksjon hver gang man rydder blir merarbeid, og noen bruker bare samme kode for hver aksjon
- Det skaper merarbeid at man trenger kode fra aksjonene for å registrere data
- Avfallsselskapene har manglende tilgang i portalen
- Det er uklart for enkelte IKS hvilket kart de skal benytte
- Kommersielle aktører gjør som de vil hvis ikke portalen møter deres behov
- Det er vanskelig å få frivillige til å registrere i Ryddeportalen da skjemaet er for omfattende
- Aweiningen mellom rene strender og tilgangen på data. Vi får ikke data hvis folk slutter å rydde strender. Det er derfor viktig at det ikke blir for vanskelig eller tidkrevende å registrere funn. Blir det for vanskelig kan det resultere i at folk slutter å rydde søppel.

Forbedringspunkter - generelt

- Det må være ett verktøy for de frivillige og ett for profesjonelle
- Systemene må snakke sammen slik at de kan brukes på tvers og at man kan sammenligne tall/funn.
- EN portal med ETT kart basert på EN database som inkluderer profesjonelle, ikke-profesjonelle og adopterte områder
- Ryddeportalen må gjøres tilgjengelig som mobilapp. Satse på QR-kode og opplasting av foto fordi mange installerer ikke en egen app
- Bedre informasjon i Ryddeportalen om hvorfor det er viktig å registrere funn
- Nasjonale retningslinjer og rutiner for transport, levering og mottak av avfallet
- Tydeligere informasjon i ryddeaksjonene om at det må tas kontakt med lokalt avfallsselskap og informasjon om hvor innsamlet avfall skal settes for henting
- Vi må ha navn og nummer på de som leverer da det er enkelte som misbruker ordningen for å kunne levere avfall gratis

Forbedringspunkter - funksjoner

- Informasjon om hekkeområder og hekkesesong bør vises automatisk i kartet
- Vekten på innsamlingen i et område bør dukke opp i kartet
- Kartet bør vise innsamlingsstatistikk på kommunenivå i tillegg til fylkesnivå
- Flere databehandlingsverktøy tilgjengelig for brukere
- Tilstandsgrader av forsøpling (og opprydding) ved et forsøplet område
- Varslingsfunksjon/påminnelse til frivillige utover dagens e-postvarsling for minne frivillige på å registrere at de har ryddet, hvor mye som er ryddet, registrere funn m.m.
- Vise kontaktinformasjon til de som registrerer forsøplet område slik at man kan ta kontakt med spørsmål
- Tilrettelegge for Kystlotteriet og andre konkurransemuligheter som f.eks. Strava for strandrydding?
- Spesifisere lokasjon med GPS-koordinater. NB! Dette finnes i eksisterende portal.

Forbedringspunkter - annet

- Avfallsselskapene bør ha en rolle i logistikken fordi det ofte er de som sitter på utfordringene til slutt. Selskapene må gis en formidlingsrolle eller formidlingsmulighet gjennom portalen.
- Avfallshåndtering må inn i portalen
- Synkronisering med oljeverndata
- Viktig med kartlegging av hvor det skal ryddes for å vise omfanget

Refusjonsordningen

Innspill fra deltakerne:

- Verdifull ordning som dekker de utgiftene som IKS og frivillige har under opprydding
- Administrativt krevende å søke om midler, for byråkratisk og tungvint, for mye styr med kvitteringer
- Behov for mer strømlinjeformet ordning. Det er for mange ledd for å søke refusjon for mye arbeid med å legge inn registreringer og avfall produsert.
- Myndighetene må sørge for at vi får en nasjonal strategi for hvordan dette skal koordineres og håndteres, og hvem som har ansvar for å gjøre det.
- Det må stilles like dokumentasjons- og rapporteringskrav til alle uansett hvilken tilskuddsordning eller finansieringsordning som dekker kostnadene
- Vet ikke alltid hvilke kostnader en får og dermed vanskelig å budsjettere
- Alle avfallsselskapene må ha samme forutsigbarhet for å kunne ta imot avfallet
- Frivillige ønsker en garanti for at avfallsselskapene kan ta imot avfallet
- Flere belager seg heller på støtte fra Miljødirektoratet i stedet for Refusjonsordningen fordi denne ikke har en 100 % garanti
- Trenger ny renovasjonspunktstruktur for marin forsøpling

Appendiks 2: Liste over deltakere på SAM-samlingen 7. februar 2019

Navn		Organisasjon/bedrift/virksomhet
Anita Cesilie	Kirkevold	Midtre Telemark vannområde
Ann Helen	Hellevik	Sunnmøre Friluftsråd
Anne Lise	Bekken	Oslofjorden friluftsråd
Arild	Vik	Sunnhordaland interkommunale Miljøverk IKS
Astor	Andersen	Prestgaard/Andersen
Beate	Kjerstad	Plastpiratene
Bente	Fiskerstrand	Plastfritt Hav
Bo	Eide	Tromsø
Brith	Larsen	Naturvernforbundet
Børge Elliot	Bentsen	Marine Recycling Network
Bård	Aarbakke	Fiskeridirektoratet
Christine	Molvik	Ragn-Sells
Dag	Seter	Bergen og Omland Friluftsråd
Ellen	Sandvik	Naturvernforbundet
Eric	Backer-Røed	Fylkesmannen Vestland
Erle	Frantzen	Sarpsborg Kommune
Fanny	Pindsle	Hold Norge Rent
Fredrik	Myhre	WWF Verdens Naturfond
Frode	Falkenberg	Norsk Ornitologisk Forening
Helene	Gabestad	Østfold Fylkeskommune
Hogne	Kile	Clean Shores Global
Håvard	Bjordal	Bergen Kommune
Håvard	Skutle	NGIR
Ingrid	Sælemyr	Reno-Vest IKS
Ingrid	Zimmermann	Hold Norge Rent
Janne	Hillersøy	Sunnhordaland interkommunale Miljøverk IKS
Jannike	Falk-Andersson	SALT Lofoten
Joachim	Engelstad	Hold Norge Rent
Joakim	Gulliksen	Naturvernforbundet
Johannes	Wahl Gran	Naturvernforbundet
Julie	Andersen	Hordaland Fylkeskommune
Kari	Prestgaard	Prestgaard/Andersen

Navn		Organisasjon/bedrift/virksomhet
Kevin Andre	Lindstrøm	In the Same Boat
Lars Einar	Hollund	Slettaa Dykkerklubb
Lise	Gulbransen	Hold Norge Rent
Malin	Jacob	SALT Lofoten
Maria	Jartman	Infinitum
Marianne	Bliksås	Kristiansand Kommune
Marin	Strøm	NGIR
Marit	Gressetvold	Lofoten avfallsselskap IKS
Martin Leander	Brandtzæg	Naturvernforbundet
Merethe	Aasen	Helgeland Avfallsforedling IKS
Mona	Løberg	Naturvernforbundet
Monica	Kleffegård Hartviksen	Lofoten Avfallsselskap IKS
Morten	Sand	Clean Sounds
Nicolay	Moe	Oslofjorden Friluftsråd
Ole Petter	Rundhaug	Rana Utviklingsselskap
Peder	Christiansen	Karmøy Kommune
Per	Elvestuen	Clean Sea Solutions AS
Per-Erik	Schulze	Naturvernforbundet
Pernille	Iden	Karmøy Kommune
Pål	Vinje	Polarsirkelen Friluftsråd
Ragnhild	Nyland	SOM Senter for oljevern og marint miljø
Randi	Kjerstad Hagerup	Plastpiratene
Rebecca	Briedis	Mepex Consult AS
Rebekka	Høgestøl	Norges Miljøvernforbund
Rolf-Ørjan	Høgset	In the Same Boat
Ruben	Mjelde Oddekalv	Norges Miljøvernforbund
Rune	Gaasø	Clean Shores global
Solvor	Stølevik	Kristiansand Kommune
Stein Vidar	Bekkelund	Haugesund Kommune
Sten	Helberg	Naturvernforbundet
Synnøve	Kvamme	Naturvernforbundet
Tallak	Syversen	Mepex Consult AS
Tina	Skudal	BIR AS
Tom	Sørum	Oslofjordens Friluftsråd
Trond	Lindheim	SpillTech AS
Trond	Øigarden	Dokkadeltaet Nasjonale Våtmarkssenter
Øystein	Hovde	Havnøy v/Skjærgårdstjenesten

Appendiks 3: En oversikt over antall deltakere på SAM-samlingene fra 2016 til 2019

SAM-samling Oslo 3. februar 2016	36 deltakere
SAM-samling under Arendalsuka 16. august 2016	40 deltakere
SAM-samling i Stavanger 9. februar 2017	39 deltakere
SAM-samling i Oslo 28. august 2017 (i tilknytting til Passion for Ocean)	50 deltakere
SAM- samling i Oslo 8. februar 2018	62 deltakere
SAM-samling i Oslo 18. september 2018	48 deltakere
SAM-samling i Bergen 7. februar 2019	69 deltakere
SAM-samling i Oslo 23. august 2019 (i tilknytting til Passion for Ocean)	60 deltakere